

ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔

๑. ตอบ. พยัญชนะในภาษาบาลีมี ๓๓ ตัว คือ

ก ข ค ฌ ง

จ ฉ ช ฌ ญ

ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ

ด ฒ ฑ ฐ ฒ

ป ฝ พ ภ ม

ย ว ร ล ส ห พ อ

ต่างจากสระดังนี้ สระออกเสียงได้เอง ส่วนพยัญชนะออกเสียงไม่ได้
ต้องอาศัยสระจึงออกเสียงได้

๒. ตอบ. ในสนธิกิริยาปกรณ์ อาเทส กับ วิการ มีลักษณะต่างกัันดังนี้ อา
เทสใช้ได้กับทั้งสามอย่าง คือ สระ พยัญชนะ และนิคคหิต

อาเทสสระ คือ แผลง อิ, อี, เอ เป็น ย อักษร อุ, อู, โอ เป็น ว เช่น
เม-อัย เป็น มุยาย โส-อหฺ เป็น สุวาหฺ

อาเทสพยัญชนะสนธิ คือ แผลงพยัญชนะ เป็นพยัญชนะ เช่น
แผลง ติ เป็น ตย แผลง ตย เป็น จจ ตัวอย่างเช่น ปติ+อตุตริตฺวา เป็น
ปจจุตฺตริตฺวา

อาเทสนิคคหิตสนธิ คือ แผลงนิคคหิตเป็นพยัญชนะที่สุคตวรรค เช่น
ตํ-นิพฺพตฺ เป็น ตนฺนิพฺพตฺ

ส่วน วิการ คือ การแปลงสระหนึ่งเป็นอีกสระหนึ่ง ใช้เฉพาะกับสระ
อย่างเดียว เช่น มาร์ุต-อิริตฺ เป็น มาร์ุเทริตฺ ในที่นี้ วิการ อิ เป็น เอ

ยถวายเป็น โลปสระสนธิ และ โลปสระสนธิ ตัดเป็น ยถา-เอว-อยํ

ระหว่าง ยถา-เอว สระทั้งสองมีรูปไม่เสมอกันใช้ลบสระหน้า สระ
หลังเป็นที่ฆะ เป็นรัสสะมีพยัญชนะสังโยคก็ดี ไม่ต้องที่ฆะสระหลัง ต่อ
เป็น ยถา

ระหว่าง ยถา-อยํ สระทั้งสองมีรูปเสมอกัน ให้ลบสระหน้าแล้ว
ที่ฆะสระหลัง คือ ลบ อ ที่ ยถา เป็น ยถา ที่ฆะสระหลัง คือ อ ที่ อยํ
เป็น อา ต่อเป็น ยถวายนํ

กาโลยฺนเต เป็น โลปสระสนธิ และ อาเทศนิกคหิตสนธิ ตัดเป็น กาโล-อยํ-
เต

ระหว่าง กาโล-อยํ สระทั้งสองมีรูปไม่เสมอกันให้ลบสระหลัง คือ อ
ที่ อยํ ต่อเป็น กาโลยํ

ระหว่าง กาโลยํ-เต นิกคหิตอยู่หน้า ต อยู่หลัง ให้แปลงนิกคหิตเป็น
พยัญชนะที่สุดของวรรค ต คือ น ต่อเป็น กาโลยฺนเต

๓. ตอบ. ได้ตอบคำถามดังนี้

ก. สระที่สุดแห่งศัพท์เรียกว่า การันต์

มี ๖ คือ อ อา อิ อี อุ ฤ

ข. ปกติสังขยา กับ ปุณฺณสังขยา ต่างกันอย่างไร คือ ปกติ
สังขยา ใช้นับนามนามเป็นปกติ เช่น หนึ่ง สอง สาม สี่ ห้า เป็นต้น

ส่วน ปุณฺณสังขยา นับที่เต็ม คือนับเป็นชั้นชั้นขึ้นไป เช่น ที่หนึ่ง
ที่สอง ที่สาม ที่สี่ ที่ห้า เป็นต้น ฯ

ค. อุปสัค กับ นิบาต ต่างกันอย่างไร ฯ

อุปสัคใช้นำหน้านามนาม และกิริยาให้วิเศษขึ้น เช่น อติมนุสุโส อากัจฉติ ส่วน นิบาต ใช้ลงระหว่างนามศัพท์บ้าง กิริยาศัพท์บ้าง บอกลา ปนะ บอกลา บอกลา ที่ อุปมาอุปไมย เป็นต้น

๔. ตอบ. วิภัติอาขยาตนั้น มี ๘ คือ

๑. วัตตมานาวิภัติ บอกรัจจุบันกาล

๒. ปัลลจมีวิภัติ บอกร่ำร้อง อ้อนวอน ขอร้อง

๓. สัตตมีวิภัติ บอกร่างกำหนด บอกร่างจำเป็น บอกร่างพึง

๔. ปโรทวิภัติ บอกร่างไม่มีกำหนด

๕. หิยัตตนิวิภัติ บอกร่างตั้งแต่วานนี้

๖. อัชชัตตนิวิภัติ บอกร่างตั้งแต่วันนี้

๗. ภวิสสันตวิภัติ บอกร่างแห่งปัจจุบัน

๘. กาลาติปัตตวิภัติ บอกร่างแห่งอดีต

๕. ตอบ. รูปวิเคราะห์แห่งสาธนะมี ๓ คือ กัตตุรูป กัมมรูป และ ภาวรูป

กัตตุรูปเป็นได้ทุกสาธนะ ยกเว้นภาวสาธนะ

กัมมรูป เป็นกัมมสาธนะ กรรมสาธนะ สัมปทานสาธนะ และ อธิกรรมสาธนะ

ภาวรูป เป็นภาวสาธนะอย่างเดียว

ธมฺมชีวี (ปุคฺคโล) ลง ณี ปัจจัย เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ ลงใน อรรถแห่งตัสสึละ

วิเคราะห์ว่า ธมฺเมน ชีวติ สึเลนาติ ธมฺมชีวี (ปุคฺคโล)

คพฺภปาตน์ (เภสขุ) ลง ยุ ปัจจัย เป็นกัตตุรูป กรณสาธนะ
วิเคราะห์ว่า คพภ ปาเตติ เตนาติ คพภปาตน์ (เภสขุ)

๖. ตอบ. สมหารทิกุสมาส นิยมบทปลงเป็นนปฺงสกลิงค์ จะทราบได้
เพราะสมานนี้ บทหน้าจะต้องเป็นปกติสังขยา บทสำเร็จท้ายบทจะต้อง
เป็นเอกวจนะ นปฺงสกลิงค์เท่านั้น

สมหารทวันทวสมาส นิยมบทปลงเป็นนปฺงสกลิงค์ จะทราบได้
เพราะสมานนี้บททั้งสองต้องเป็นนามนาม บทสำเร็จท้ายบทจะต้องเป็น
เอกวจนะ นปฺงสกลิงค์

อัพยยิภาวสมาส นิยมบทปลงเป็นเอกวจนะ นปฺงสกลิงค์ จะทราบ
ได้ เพราะสมานนี้บทหน้าจะต้องเป็นอุปสัค หรือนิบาต เท่านั้น บทสำเร็จ
จะต้องเป็นเอกวจนะ นปฺงสกลิงค์ นิยมแปลเป็นประธาน

ปวตฺติตปวธมฺมจกฺโก (ภควา) เป็นตติยาตุลยาธิกรณพหุพพิหิ
สมาส มีอวธารณบุพพบท กัมมธารยสมาส และวิเสสนบุพพบท กัมม
ธารยสมาส เป็นภายใน

อว. บุพ.กัม.วิ. ธมฺโม เอว จกฺกํ ธมฺมจกฺกํ

วิ.บุพ.กัม.วิ. ปวริ ธมฺมจกฺกํ ปวธมฺมจกฺกํ

ต.ตุล.วิ. ปวตฺติตํ ปวธมฺมจกฺกํ เยน โส ปวตฺติตปวธมฺมจกฺ

โก (ภควา) เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาตามลำดับ ฯ

๗. ตอบ. ตทฺสสฺตติตฺทิตฺต มีปัจจัย ๙ ตัว คือ วี, ส, สี, อิก, อี, ร, วนตุ,
วนตุ, ณ ใช้แทน อดี

พาลุย์ ลง ญย ปัจจัย ในภาวตฺทิต

วิเคราะห์ว่า พาลสฺส ภาโว พาลุย์

ปาหุเนยโย ลง เอยย ปัจจัย ในจानตฺทิต

วิเคราะห์ว่า ปาหุณ อรหตีติ ปาหุเนยโย

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง